

להתוודע

ולהגלות מחמדי התורה בכל דף בשי"ס

שבועות דף טז

קדושה ראשונה אם קדשה לעתיד לבא

בשבועות דף ט"ז. כל שלא נעשית בכל אלו וכו': איתמר, רב הונא אמר, בכל אלו תנן. רב נחמן אמר, באחת מכל אלו תנן. רב הונא אמר בכל אלו תנן, קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא, ועזרא זכר בעלמא הוא דעבד. רב נחמן אמר באחת מכל אלו תנן, קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא, ועזרא קדושי קדיש אף על גב דלא הוו אורים ותומים וכו'.

תנאי היא, דתניא אמר רבי אליעזר, שמעתי כשהיו בונים בהיכל עשו קלעים להיכל וקלעים לעזרות, אלא שבהיכל בונים מבחוץ ובעזרות בונים מבפנים. אמר רבי יהושע, שמעתי שמקריבין אף על פי שאין בית, ואוכלין קדשי קדשים אף על פי שאין קלעים, קדשים קלים ומעשר שני אף על פי שאין חומה, מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא וכו'.
אלא הני תנאי, דתניא אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי למה מנו חכמים את אלו וכו' איבעית אימא תרי תנאי אליבא דר' ישמעאל בר יוסי. איבעית אימא חדא מינייהו רבי אלעזר בר יוסי אמרה, דתניא רבי אלעזר בר יוסי אומר, אשר לוא חומה, אף על פי שאין לו עכשיו, והיה לו קודם לכן.

- א -

קדושת המקדש בזמן הזה

מחיצה, קדשה לעתיד לבא.

ובחי' הריטב"א מחלק ג"כ בין קדושת ארץ ישראל לגבי תרומות ומעשרות ובין קדושת ירושלים, אלא שהוא כתב דמה דקדושת ירושלים קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא, נלמד מדרשה דרבי אלעזר בר יוסי מקרא (ויקרא כ"ה) ד'אשר לוא חומה' שלמדין דאף על פי שאין לו עכשיו, והיה לו קודם לכן, ומזה למדין הן לגבי קדושת ירושלים והן לגבי כל עיר מוקף חומה.

אמנם הרמב"ם בפרק ו' מהלכות בית הבחירה הלכה י"ד ט"ו פוסק ג"כ דקדושה ראשונה שקידש שלמה העזרה וירושלים לשעתה, קידשה גם לעתיד לבא. ולפיכך מקריבין הקרבנות כולן אע"פ שאין שם בית בנוי, ואוכלין קדשי קדשים בכל העזרה אע"פ שהיא חריבה ואינה מוקפת במחיצה, ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים אף על פי שאין שם חומות, שהקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא.

ובהלכה ט"ז הוא מוסיף וכתב, ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ובקדושת שאר ארץ ישראל לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן, לא קדשה לעתיד לבוא, לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה, ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר (ויקרא כ"ו) 'והשמותי את מקדשיכם', ואמרו חכמים אע"פ ששמומין בקדושתן הן עומדים. אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות, אינו אלא מפני שהוא כיבוש רבים, וכיון שנלקחה הארץ מידיהם, בטל הכיבוש, ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית, שהרי אינה מן ארץ ישראל. [וראה שם עוד לענין קדושת ארץ ישראל שעל ידי עזרא].

ומתבאר בדבריו שהטעם האמור לגבי מקדש וירושלים דקדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא היא סברא מיוחדת לגבי מקדש וירושלים שקדושתן הוא מפני השכינה, ואין טעם זה מועיל לגבי שאר עיר מוקף חומה, דלא כהתוס' שכוללן כל קדושה שהיא מחמת מחיצות.

והראב"ד שם חולק על דעת הרמב"ם, וכתב דאין לחלק בין קדושת ארץ ישראל ובין קדושת ירושלים, ולכן אם לגבי תרומות ומעשרות אין נהגת קדושת ארץ ישראל בזמן הזה, הוא הדין שבטלה קדושת המקדש וירושלים, ואין הקרבת קרבנות בזמן הזה. והוא מסיק דהנכנס עתה למקום המקדש אין בו חיוב כרת. ולדבריו מתבאר דהסוברים דקדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא הרי זה אמור בכל קדושת הארץ.

הפלוגתא שלפנינו היא לגבי כל קדושה שהיא תלויה במחיצות / קדושת ירושלים והמקדש מפני קדושת השכינה / אין הבדל בין ירושלים ובין שאר קדושת הארץ

- תוספות. ריטב"א, רמב"ם, ראב"ד -

א. כאמור נחלקו רב הונא ורב נחמן אם קדושת העזרה צריכה להיות בכל אלו הדברים שנשנו במשנה, או דמועיל גם באחת מהם. רב נחמן סובר דסגי גם באחת מהם, והוא מוכיח כן ממה שעזרא קידש בית המקדש השני אע"ג שלא היה בימיו אורים ותומים, ולדעתו היה עזרא צריך מן הדין לקדש את הבית, כי קדושה ראשונה שנתקדשה בימי שלמה, לא קידשה לעתיד לבא. אבל רב הונא סובר דצריך שיהיה הקידוש על ידי כל הדברים השנויים במשנה, ומה שעזרא קידש בית המקדש השני ללא אורים ותומים הוא מפני שבאמת מן הדין לא הוצרך לקדשו, כי קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא.

ועל זה מובא בגמרא פלוגתת התנאים שנחלקו אם קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא או לא קידשה לעתיד לבא, ואמרו דרב הונא ורב נחמן נחלקו בפלוגתא זו.

ובגדר הפלוגתא שלפנינו אם קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא, ישנן כמה דרכים בראשונים על איזה קדושה מוסב פלוגתא זו.

בתוס' (ד"ה זכול) מבואר דהפלוגתא שלפנינו אם קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא, נאמרה לגבי מקום שיש בה קדושת מחיצות, ולא בקדושת שאר ארץ ישראל. וכתבו כן ליישב מה שאמרו בגמ' דאפשר שרבי אליעזר סובר ג"כ דקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא, אע"ג שבחגיגה דף ג' ובביצה דף ג': סובר רבי אליעזר לגבי תרומות ומעשרות דקדושת הארץ לא קידשה לעתיד לבא, כי מה שאמרו בגמ' שלפנינו דקדושה ראשונה קידשה לעתיד לבא, אמור בדבר שנתקדש בקדושת מחיצות, ולא בקדושת הארץ לגבי תרומות ומעשרות.

וכתבו דטעם ההבדל בזה הוא משום דנקרא 'נחלה'. וכוונתם, כי ירושלים נקרא נחלה כדכתיב (דברים י"ב) 'כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה', ונחלה אין לה הפסק (ראה ר"ה דף י"ב), לכן אין הפסק לקדושת ירושלים, וקידשה לעתיד לבא. וקבלו חכמים דמה שקדושת ירושלים אין לה הפסק הוא משום שקדושתה היא על ידי מחיצות, ולכן לא רק ירושלים בלבד קדשה לעתיד לבא, אלא כל עיר מוקף חומה, כיון שקדושתה על ידי

הלכות שונות התלויות אם קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא

נוהגת מצות ספירת העומר מן התורה גם בזמן הזה.

ג', בברכות דף ל'. שנינו בברייתא לגבי תפילה דמי שעומד בחוץ לארץ יכוין את לבו כנגד ארץ ישראל, שנאמר 'והתפללו אליך דרך ארצם'. היה עומד בארץ ישראל יכוין את לבו כנגד ירושלים, שנאמר 'והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת'. היה עומד בירושלים יכוין את לבו כנגד בית המקדש שנאמר 'והתפללו אל הבית הזה'. והנה בבבא בתרא דף כ"ה. מבואר דרב ששת לא היה מקפיד לאיזה רוח להתפלל, וכן מוכח שם מעוד כמה אמוראים. וכתבו בתוס' שם (ד"ה לכל) דרב ששת והאמוראים חולקים על ברייתא דברכות (הנ"ל) דצריך להתפלל נגד ירושלים, כי הם סוברים כרבי ישמעאל בב"ב שם שהשכינה היא בכל מקום. והיינו שהם סוברים דרבי ישמעאל חולק על הברייתא דברכות.

וכתב בשו"ת בנין שלמה סי' ט' (ד"ה אכן, אכן) דיש לתמוה בזה הפלא ופלא שהרי הברייתא דברכות מיוסדת על מקראות מפורשות שאמר שלמה המלך ע"ה שיתפללו דרך מקום המקדש, והאיך יתכן לחלוק על זה.

וכתב דיש להכריע שזה תלוי בפלוגתא אם קדושת המקדש קדשה לעתיד לבא או לא, דהברייתא בברכות סוברת דקדושה ראשונה קדשה גם לעתיד לבא, ולכן מה שאמר שלמה המלך ע"ה בשעת חנוכת המקדש שיתפללו 'דרך ארצם' ו'דרך העיר' ו'אל הבית', נוהג גם בזמן הזה, כי קדושת המקדש וירושלים לא בטלה, ולכן גם בזמנינו יש לכוין להתפלל נגד המקדש וירושלים. אבל האמוראים בב"ב שם סוברים דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא, לכן בימינו אין מעלה במה שמתפלל ומכוין נגד ירושלים, וכיון שהשכינה היא בכל מקום, רשאי להתפלל לאיזה צד שירצה.

ד'. בליקוטי מהרי"ל בהלכות יום הכפורים כתב דמה שביום הכיפורים נוהגים להאריך בפיוטים של שעיר הפנימי אע"ג ששעיר הפנימי היה מכפר על טומאת מקדש וקדשיו שאינו נוהג בזמנינו, כי באמת גם טומאת מקדש וקדשיו נוהג בזמנינו, כי קדושת המקדש קדשה לעתיד וגם בזמנינו צריך כפרה על מי שנכנס בטומאה על מקום המקדש.

וכתב בשו"ת בנין שלמה סי' ט' (ד"ה ואל) דדבר זה אמור לדעת הרמב"ם דקדושת המקדש קדשה לעתיד לבא, אבל לדעת הראב"ד שסובר דמי שנכנס בזמנינו למקום המקדש לא עבר על איסור כרת, אה"נ שאין מקום להאריך בפיוטים בשעיר הפנימי.

והוא מוסיף, דמי ששכח בתפילת מוספין בראש חודש וביום טוב להזכיר השעיר לחטאת, לדעת הרמב"ם שסובר דקדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא ונוהג בימינו דין טומאת מקדש, צריך לחזור ולהתפלל. אבל לדעת הראב"ד שסובר דהבא למקדש טמא לא עבר על איסור כרת משום דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא, אינו צריך לחזור התפילה. [ויעיין שם עוד].

המעלה בחוץ בזמן הזה / ספירת העומר בזמן הזה אם הוא מן התורה או מדרבנן / המתפלל יכוין את לבו נגד בית המקדש / שכח להזכיר קרבן שעיר במוסף ראש חודש

- גמרא, ח' הגרי"ז בשם הגר"ח, בנין שלמה -

ב. כאמור, מה שנחלקו אם קדושת המקדש וירושלים קידשה לעתיד לבא, נפקא מינה אם אפשר להקריב קרבנות בזמן הזה על מקום המקדש. [וראה בזה 'להתוודע' במגילה דף י' לגבי מניעת אפשרות בימינו להקריב קרבן פסח]. וכן נפקא מינה במי שנכנס למקום המקדש בטומאה בימינו, אם עבר על איסור כרת. אכן מזה מסתעפים עוד כמה פרטי דינים, ונציין כמה מהם.

א', בזבחים דף ק"ז: נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש במעלה בחוץ בזמן הזה אם חייב או לא, דרבי יוחנן סובר שהוא חייב משום דקדושה ראשונה קדשה גם לעתיד לבא, וריש לקיש אומר שהוא פטור משום דקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא. והרמב"ם בפרק י"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ט"ו כתב דמי ששחט קדשים בזמן הזה והעלם חוץ לעזרה, חייב, מפני שהוא ראוי ליקרב בפנים, שהרי מותר להקריב אף על פי שאין בית, מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא, ע"כ. א]

ב', במנחות דף ס"ו. אמר אביי דמצות ספירת העומר הוא לספור הימים וגם השבועות. ואמרו שם דרבנן דבי רב אשי היו סופרים את הימים וגם את השבועות, אבל אמימר היה סופר הימים ולא השבועות, משום דספירת העומר בימינו הוא רק זכר למקדש.

וכתב בח' הגרי"ז שם בשם הגר"ח זצ"ל דדבר זה אם ספירת העומר נוהגת בימינו מן התורה או לא, תלוי בפלוגתא אם קדושת המקדש וירושלים קידשה לעתיד לבא. כי מה שאמר אמימר דספירת העומר אינו מן התורה בזמן הזה, אינו משום דכיון שבפועל לא הקריבו את העומר לכן אין נוהג מצות ספירה, כי בזמן המקדש אם אירע שלא הקריבו את העומר, עדיין היו חייבים במצות ספירה מן התורה. אלא הכוונה היא דכיון שבימינו אין נוהג מצות הבאת העומר, לכן אין נוהג מצות ספירת העומר. וכתב דדוקא למאן דאמר דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא אין נוהג בימינו מצות הבאת העומר, אבל למאן דאמר דקדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא נוהג בימינו מצות הבאת העומר, שהרי מקריבין אע"פ שאין בית.

ולכן כתב הרמב"ם בפרק ז' מהלכות תמידין ומוספין הלכה כ"ד דמצות ספירת העומר נוהגת בזמן הזה מן התורה, דלא כדברי אמימר שם שסובר שהוא רק משום זכר למקדש, כי הרמב"ם לשיטתו שסובר דמקריבין אע"ג שאין בית, נמצא דמעיקר הדין נוהג מצות הבאת העומר גם בזמן הזה, ולכן

השלמות והוספות

הטלת מום בקרבנות בזמן הזה

- גמרא, רמב"ם, כסף משנה, מנחת חינוך, קהלות יעקב -

א' ולגבי לאו דמטיל מום בקרבנות אם הוא נוהג בזמן הזה, הנה בגמ' ע"ז דף י"ג: אמר רבא דאסור להקדיש בהמה לקרבן בזמן הזה, ואם עבר והקדיש קרבן אסור להטיל בו מום מפני שנראה כמטיל מום בקדשים. והיינו שזה אסור מדרבנן, אבל הלאו דמטיל מום בקדשים אמור דוקא בזמן שבית המקדש קיים שהקרבן ראוי להקרבה.

אכן הרמב"ם בפרק א' מהלכות איסורי מזבח הלכה ז' כתב דהמטיל מום בקרבן בזמן הזה עובר בלא תעשה, אלא שאינו לוקה כי אם בזמן שבית המקדש קיים שהיה ראוי לקרבן ופסלו. ובכסף משנה שם ובלחם משנה שם העירו שהרי בגמ' בע"ז שם משמע דבימינו איסורו רק מדרבנן מפני שנראה כמטיל מום בקדשים, ומדוע כתב הרמב"ם דיש בו איסור תורה אלא שאינו לוקה עליו.

וכתב במנחת חינוך מצוה רפ"ז (אות י"ז) דדבר זה תלוי אם קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא או לא, דלדעת הרמב"ם (הנ"ל) שסובר דמקריבין אע"ג שאין בית משום דקדושה לעתיד לבא, הרי הוא גם היום כשר להקרבה, ולכן נוהג בו הלאו מן התורה. ורבא שאומר דאיסור הטלת מום בקרבן בזמן הזה הוא רק מדרבנן, זה משום שהוא סובר דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא.

והטעם שאין לוקין על לאו זה בזמן הזה, כתב בקהלות יעקב סי' י"א דזה משום דבחינוך מצוה ת"מ מוכח דאפילו למ"ד דמקריבין אע"ג שאין בית מכל מקום אין זה בגדר מצוה לומר שנוהג בימינו 'מצות' הקרבת קרבנות, אלא שאם רוצים אפשר להקריב. ולפי זה נאמר דלכן אין מלקות בימינו על הטלת מום, כי חיוב מלקות הוא במטיל מום בקרבן העומד להקרבה, אבל בימינו שאין 'מצוה' בהקרבנו אינו עומד להקרבה, ולכן אין לוקין עליו.